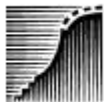

Evaluatie van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC

Ir. A.W. de Vries
Ir. P.P.L.M. Verhagen

landbouw, natuurbeheer
en visserij

© 2002 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Rapport EC-LNV nr. 2002/060
Ede/Wageningen

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2002/060 en het aantal exemplaren.

Oplage 60 exemplaren

Samenstelling Ir. A.W. de Vries, Ir. P.P.L.M. Verhagen

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Galvanistraat 7
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 671400
Fax : 0318 671473
E-mail : Balie@eclnv.agro.nl

Voorwoord

Het Ministerie van LNV heeft in 1999 de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC ingevoerd. In deze regeling is de verplichting opgenomen, dat deze in 2001 zal worden geëvalueerd. Het Expertisecentrum LNV heeft deze evaluatie uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van LNV, Directie Wetenschap en Kennisoverdracht. Dit rapport doet verslag van deze evaluatie.

Een woord van dank is verschuldigd aan alle respondenten van de AOC's, de AOC Raad en de IPC's, die bereid waren om aan deze evaluatie hun medewerking te verlenen.

Drs. R.P. van Brouwershaven
Directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Onderzoeksopdracht	7
1.3	Onderzoeksvragen	7
1.4	Werkwijze	8
2	Analyse	9
2.1	Stand van zaken op het gebied van praktijkleren	9
2.2	Bruikbaarheid van de gestelde randvoorwaarden	10
2.3	Inzetbaarheid en samenwerking van IPC's bij praktijkleren	12
2.4	Inzetbaarheid van andere aanbieders bij praktijkleren	14
3	Conclusies en aanbevelingen	17
3.1	Conclusies	17
3.2	Aanbevelingen	18
4	Literatuur	21
Bijlage	Lijst van geïnterviewde personen	23

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het ministerie van LNV vindt praktijkleren van groot belang, omdat leerlingen daarbij kunnen leren in praktische omstandigheden. Op basis van het rapport 'Toekomst Praktijkleren' is in het kader van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs in 1999 de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC van kracht geworden. Doel van deze regeling is middels vraagsturing te komen tot versterking van het praktijkleren als onderdeel van de opleiding aan de Agrarische Onderwijscentra (AOC's). Daartoe is in 1999 begonnen met het in fasen overhevelen van het budget voor praktijkleren van de Innovatie en Praktijkcentra (IPC's) naar de AOC's. In de regeling is tevens de verplichting opgenomen dat deze in 2001 zal worden geëvalueerd.

1.2 Onderzoeksoopdracht

De onderzoeksoopdracht luidt conform artikel 9 van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC:

1. De minister zal de regeling in het jaar 2001 evalueren.
2. Ten behoeve van de evaluatie verstrekken de AOC's de minister alle door hem gewenste informatie.

Toelichting op artikel 9:

De ervaringen van de AOC's met het geormerkte budget voor praktijkleren en de ontwikkelingen binnen AOC's in verband met praktijkleren zullen in het jaar 2001 door de minister worden geëvalueerd. Hierbij zal ook aandacht worden besteed aan de wijze van bekostiging van het praktijkleren in het algemeen.

1.3 Onderzoeksvragen

Het Ministerie van LNV, Directie Wetenschap en Kennisoverdracht heeft het Expertisecentrum LNV verzocht om de evaluatie van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC uit te voeren. De evaluatie dient antwoord te geven op de volgende vragen:

1. In welke mate draagt de nieuwe wijze van bekostiging bij aan het bereiken van de doelstelling van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC?
 - *Zijn AOC's sinds de invoering van de regeling aan de slag gegaan met het verbeteren van het praktijkleren en op welke wijze heeft deze verbetering vorm gekregen.*
 - *Dragen de gestelde randvoorwaarden bij aan het bereiken van de doelstelling.*

2. Is er nu reeds een effect van de nieuwe wijze van bekostiging op het inschakelen van de IPC's door de AOC's en indien ja, welk effect is zichtbaar?
 - *Maken AOC's op basis van de nieuwe regeling op een andere wijze gebruik van IPC's, d.w.z. wordt er meer of minder gebruik gemaakt van de IPC's en werken AOC's en IPC's op een andere wijze samen.*
 - *Maken AOC's gebruik van andere aanbieders van praktijkleren en zo ja welke en waarom.*

1.4 Werkwijze

Ter beantwoording van de vragen zijn gesprekken gevoerd met sleutelinformanten op de verschillende AOC-locaties. Zes locaties zijn geselecteerd op basis van de beoordeling van de onderwijsontwikkelingsplannen door de Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's (Inspectie LOK). Zowel locaties met de beoordeling 'goed' als met de beoordeling 'zwak' zijn in de evaluatie betrokken.

De sleutelinformanten zijn door de directie van de AOC's aangewezen. In het algemeen zijn per locatie tenminste twee medewerkers geïnterviewd. De functies van de respondenten variëren van directeur tot docent. In de bijlage is een overzicht van de respondenten en hun respectievelijke functies opgenomen.

Er hebben eveneens gesprekken plaatsgevonden met de AOC Raad, IPC Plant Dier en IPC Groene Ruimte.

2 Analyse

Allereerst is nagegaan in welke mate de nieuwe wijze van bekostiging bijdraagt aan het bereiken van de doelstelling van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC. In paragraaf 2.1 komt aan de orde of de AOC's sinds de invoering van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC aan de slag zijn gegaan met het verbeteren van praktijkleren en op welke wijze deze verbetering vorm heeft gekregen. In paragraaf 2.2 wordt aangegeven of de gestelde randvoorwaarden bijdragen aan bereiken van doelstelling.

Daarnaast is nagegaan of er nu reeds een effect van de nieuwe wijze van bekostiging is op het inschakelen van de IPC's door de AOC's en welke effecten dan zichtbaar zijn. In paragraaf 2.3 komt aan de orde of de AOC's als gevolg van de nieuwe Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC op een andere wijze gebruik maken van IPC's, d.w.z. wordt er meer of minder gebruik gemaakt van de IPC's en werken AOC's en IPC's op een andere manier samen. In paragraaf 2.4 wordt aangegeven of de AOC's gebruik maken van andere aanbieders van praktijkleren en de redenen daarvoor.

2.1 Stand van zaken op het gebied van praktijkleren

De invoering van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC heeft slechts in beperkte mate geleid tot uitvoering van concrete verbeteracties dan wel de opstelling daarvan. De AOC's geven aan daar nog niet aan toegekomen te zijn om de volgende redenen:

- ?? drukte rondom de implementatie van Kwalificatiestructuur 2000+;
- ?? interne oorzaken zoals fusies, wisselingen in de directie en een behoudende staf;
- ?? onzekerheid over de hoogte van en het tijdstip van afdragen van de wachtgeldverplichtingen;
- ?? onduidelijkheid over de eisen waaraan het praktijkleren moet voldoen en welke nieuwe arrangementen door de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC bekostigd worden.

In feite worden doorgaans dezelfde programma's afgenomen van de IPC's als voorheen. Er is wel sprake van het inkorten van het aantal dagen wegens budgettaire redenen. Daarbij wordt kritisch gekeken naar welk onderdeel van de praktijkweken geschrapt kan worden en welke leerlingen al dan niet in aanmerking komen voor praktijkweken bij het IPC.

De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC zet een verbetering in gang doordat er bewuster met het budget wordt omgesprongen. Nu AOC's inzicht verkrijgen in de hoogte van de kosten, wordt er kritischer gekeken naar de bestedingen. Dit kostenbewustzijn is een drijfveer voor de AOC's om de middelen alternatief aan te wenden.

De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC biedt mogelijkheden om nieuwe arrangementen voor praktijkleren te creëren en aan te bieden. Ten dele is het zoeken naar nieuwe arrangementen budgetgestuurd, ten dele sluit het zoeken naar nieuwe arrangementen aan bij de wens om de opleidingen meer praktisch in te richten. AOC's geven aan al wel ideeën ontwikkeld te hebben voor het anders inrichten van het praktijkleren, maar deze ideeën zijn nog niet concreet vorm gegeven.

Onzekerheid omtrent de hoogte van en het tijdstip van afdragen van de wachtgeldverplichtingen is één van de factoren die het ontwikkelen van nieuwe arrangementen voor praktijkleren afremt. In artikel 7 van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC staat geschreven: *'De kosten voor de wachtgelden die bij de IPC's voortvloeien uit de toekenning van de bijdrage voor praktijkleren aan AOC's gedurende de periode van 1 augustus 1999 tot en met 31 december 2002 komen ten laste van het budget, bedoeld in artikel 2'.*

AOC's reserveren van iedere gulden die niet besteed wordt bij de IPC's, een gedeelte om tegemoet te komen aan mogelijke wachtgeldverplichtingen. Tot op heden heeft er geen afdracht van gereserveerde gelden plaatsgevonden en hebben IPC's geen uitspraak gedaan over het ontstaan van wachtgelden ten gevolge van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC.

Het ontbreken van duidelijke richtlijnen voor onderwijsverbetering in de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC wordt als een gemis ervaren door de AOC's. Er wordt geen inzicht verschaft in de eindtermen waaraan het praktijkleren moet voldoen en welke nieuwe arrangementen voor praktijkleren bekostigd worden door de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC. AOC's geven aan zich zorgen te maken of iedere andere vorm van praktijkleren voor bekostiging in aanmerking komt of dat zij het risico lopen achteraf financiering mis te lopen als het ministerie van LNV bepaalde vormen afkeurt.

In het rapport 'Toekomst Praktijkleren' staat vermeld: *'LNV stelt de AOC's in staat zelf de praktijkcomponent in te vullen. AOC's worden verantwoordelijk voor de inhoud en kwaliteit van dit onderwijs, zoals in de WEB aangegeven'¹.*

Conclusie

- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC heeft slechts in beperkte mate geleid tot het ontwikkelen van nieuwe arrangementen voor praktijkleren.
- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC zet een proces van kostenbewustzijn in gang, waardoor er bewuster met het budget wordt omgesprongen.
- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC biedt in principe mogelijkheden om nieuwe arrangementen voor praktijkleren te creëren en aan te bieden, om verschillende redenen zijn de AOC's echter nog niet toegekomen aan een alternatieve invulling van praktijkleren.
- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC biedt geen richtlijnen voor onderwijsverbetering en dit wordt door de AOC's als een gemis ervaren.

2.2 Bruikbaarheid van de gestelde randvoorwaarden

In de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC wordt gesteld dat de AOC's verplicht zijn om jaarlijks een onderwijsontwikkelingsplan op te stellen. In het onderwijsontwikkelingsplan, dat een periode van vier jaar bestrijkt, horen de volgende componenten opgenomen te zijn:

- a. Een overzicht van de huidige activiteiten die op het terrein van praktijkleren worden verzorgd uitgesplitst naar afdeling, opleiding, niveau en verblijfsjaar;
- b. Een visie op praktijkleren waaronder de integratie van school- en praktijkleren, het afstemmen van praktijkleren op de behoeften van individuele leerlingen, het leren studeren en het leren samenwerken;
- c. De voorgenomen ontwikkelingen en veranderingen, waaronder de voorgenomen overeenkomsten met aanbieders van praktijkleren;

¹ Bijlage 1 Toekomst Praktijkleren. De toekomst van het praktijkleren in het middelbaar agrarisch onderwijs. Uitwerking van het Kabinetsstandpunt Herstructurering Landbouwkennisinfrastructuur op het onderdeel middelbaar agrarisch beroepsonderwijs 23 juni 1997. Documentnummer: 97028.

- d. De operationele aanpak van het praktijkleren en de voorgenomen ontwikkelingen en veranderingen op dit terrein;
- e. Per opleiding een financiële begroting².

In 1999 werden de onderwijsontwikkelingsplannen beoordeeld door een externe beoordelingscommissie. Zij concludeerden dat er een start was gemaakt in inventariserende zin, maar vaak ook meer dan dat. In 2000 werden de onderwijsontwikkelingsplannen beoordeeld door de Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's. De kwaliteit van de onderwijsontwikkelingsplannen werd onder de maat bevonden³.

Het opstellen van een onderwijsontwikkelingsplan blijkt een knelpunt te zijn voor de AOC's. Een van de knelpunten is de toenemende beheerslast van de diverse regelingen. De implementatie van Kwalificatiestructuur 2000+ en het werken aan een nieuw examineringsysteem (Lexin) leggen veel beslag op tijd. Daarnaast dient er ook nog tijd gestoken te worden in het onderwijsontwikkelingsplan. Het verzamelen van de benodigde gegevens voor een overzicht van de huidige activiteiten op het terrein van praktijkleren blijkt op zich al een tijdrovende aangelegenheid te zijn. De verschillende afdelingen worden gevraagd gegevens aan te leveren, die niet direct voor handen zijn. Wellicht kan de invoering van een verbeterd registratiesysteem, zoals bijvoorbeeld nOISe, dit probleem ondervangen.

Bij het opstellen van een visie op praktijkleren blijken er twee knelpunten te zijn. Ten eerste ervaren AOC's het opstellen van een aparte visie op praktijkleren, een onderdeel van het totale onderwijs, als onlogisch. Een visie hoort ontwikkeld te worden voor het totale onderwijsaanbod, daar moet logischerwijs een visie op praktijkleren uit voortvloeien. Ten tweede veroorzaakt het kunstmatige onderscheid tussen praktijkleren en Beroepspraktijkvorming (BPV) voor verwarring. Beide vallen onder praktijkonderwijs en daarop stellen AOC's doorgaans hun visie af. De AOC Raad stelt in dit verband dat de onderwijsvisie ontwikkeld hoort te worden voor alle vormen van praktijkleren. Het onderscheid tussen praktijkleren en BPV wordt gemaakt in de financiële begroting daar er geen middelen uit de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC aangewend mogen worden voor BPV.

Het is de AOC's niet altijd duidelijk waaraan het onderwijsontwikkelingsplan moet voldoen. In dit verband is ondersteuning vanuit het ministerie van LNV gewenst in de vorm van een 'format' voor het onderwijsontwikkelingsplan en ondersteuning op locatie. Ook suggereert een van de bevroegde AOC's in dit verband dat de AOC's landelijk zouden kunnen samenwerken om te komen tot een eenduidig plan qua vorm.

In het rapport 'Toekomst Praktijkleren' is echter een 'Model onderwijsontwikkelingsplan' opgenomen. Tevens heeft in februari 2000 een bijeenkomst plaatsgevonden op initiatief van de beoordelingscommissie, waarin aan de AOC's nader uitleg is gegeven over het onderwijsontwikkelingsplan.

De meeste AOC's geven aan dat het onderwijsontwikkelingsplan niet ingebed is in de organisatie. Ook zijn de afdelingen in het algemeen niet betrokken bij het opstellen van het onderwijsontwikkelingsplan. Doorgaans is de beleidsmedewerker onderwijs verantwoordelijk hiervoor en zien de afdelingen het plan niet eens in. In dit verband wordt gesproken over een 'papieren verplichting'.

Verantwoording van de gelden is voor de AOC's een terechte zaak en een positief aspect van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC. Het opstellen van een financiële begroting, een onderdeel van het onderwijsontwikkelingsplan, verschaft

² Artikel 8 Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC.

³ Beoordeling Onderwijsontwikkelingsplannen voor praktijkleren 2000, Inspectierapport 2000-06, Ministerie van LNV, Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's.

inzicht in de besteding van de middelen. Voorheen hadden de AOC's dit inzicht niet. Het inzicht draagt bij aan een sterker kostenbewustzijn en dwingt de AOC's de besteding van de middelen kritisch te bezien. Een knelpunt bij het opstellen van de begroting is het laat toesturen van de bekostigingsbrieven door het ministerie van LNV.

AOC's stellen dat het onderwijsontwikkelingsplan zoals het nu opgesteld wordt geen bijdrage levert aan verbetering van het praktijkleren. De kwaliteit van het praktijkleren wordt bepaald door de leerling en ligt niet vast in een plan. In dit verband wordt toetsing door de Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's achteraf als een betere randvoorwaarde gezien. De AOC Raad heeft na de negatieve beoordeling van de onderwijsontwikkelingsplannen door de Inspectie LOK eenzelfde constatering gedaan en deze gecommuniceerd naar de directie Wetenschap en Kennisoverdracht en Inspectie LOK.

De ingediende onderwijsontwikkelingsplannen verschaffen de IPC's geen inzicht in het gebruik van hun faciliteiten, hoewel blijkt dat de IPC's de plannen niet opvragen bij de AOC's. IPC Plant Dier geeft aan het beleid daar niet op af te kunnen stemmen en handelt nu veel op ad hoc-basis. IPC Groene Ruimte blijft voorstander van de onderwijsontwikkelingsplannen, omdat dat op dit moment de enige vorm van controle is op de besteding van de middelen.

Conclusie

- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan zoals het nu opgesteld wordt, wordt niet gedragen door de vestigingen en draagt mede daardoor als plan niet bij aan de verbetering van het praktijkleren.
- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan vereist een visie te ontwikkelen voor praktijkleren, terwijl AOC's het praktijkleren beschouwen als een onderdeel van het totale onderwijsaanbod en daarop hoort een onderwijsontwikkelingsvisie afgestemd te zijn.
- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan zal een zinnigere bijdrage kunnen leveren aan onderwijsverbetering indien het ministerie van LNV een vorm van ondersteuning biedt bij het opstellen van een onderwijsontwikkelingsplan. Tevens zouden AOC's landelijk meer kunnen samenwerken om vorm te geven aan het onderwijsontwikkelingsplan.
- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan draagt bij aan een sterker kostenbewustzijn.

2.3 Inzetbaarheid en samenwerking van IPC's bij praktijkleren

In de twee jaren die verstreken zijn sinds de invoering van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC hebben er weinig wijzigingen plaatsgevonden in de inzet van IPC's door de AOC's. De AOC's geven aan dezelfde programma's af te nemen als voorheen, maar in enkele gevallen is om budgettaire redenen het aantal dagen praktijkleren bij de IPC's ingekort.

IPC Plant Dier geeft aan dat er voor het schooljaar 2001-2002 voor het eerst wijzigingen in de afname van hun programma's merkbaar zijn. De afname van praktijkweken is de afgelopen twee jaar constant gebleven, nu loopt het aantal boekingen terug. Dit kan duiden op de inzet van andere aanbieders van praktijkleren door AOC's, maar kan ook terug te voeren zijn op een dalend aantal leerlingen in de opleidingen voor de primaire sector.

Ook IPC Groene Ruimte signaleert een verminderde afname van programma's. Begin mei, toen de prognoses opgemaakt werden, leek het aantal leerlingweken drastisch te dalen. Na het bekend worden van de toegekende budgetten, werd de afname naar

boven toe bijgesteld. IPC Groene Ruimte schrijft de afname vooralsnog toe aan dalende leerlingaantallen in de opleidingen voor de primaire sector.

Hoewel AOC's aangeven in de toekomst minder gebruik te gaan maken van de IPC's, blijven de IPC's de rode draad in het praktijkleren, daar zij faciliteiten aanbieden die niet elders afgenomen kunnen worden. De keuze voor de IPC's is sterk opleidingsgebonden en afhankelijk van de geografische afstand tussen AOC- en IPC-vestigingen. Met name in de opleiding 'veehouderij' heeft men een sterke voorkeur voor inzet van de IPC's: de praktijklessen, zoals bijvoorbeeld het onderdeel 'klauwbekappen', lenen zich niet om elders ondergebracht te worden. AOC-vestigingen die geografisch gezien niet ver gelegen zijn van IPC-vestigingen maken ook meer gebruik van de IPC-programma's en lijken dat ook te blijven doen.

AOC's geven duidelijk aan dat het voortbestaan van de IPC's gewenst is en maken zich zorgen om de overlevingskansen van de praktijkscholen, ook gezien het dalende aantal leerlingen in de opleidingen voor de primaire sector.

IPC Plant Dier maakt zich zorgen over de invulling van hun activiteiten. Een verminderde afname van programma's door AOC's zal er toe leiden dat bepaalde onderdelen uit het programma afgestoten zullen worden. Vanuit het onderwijs gezien is dit geen wenselijke ontwikkeling: opleidingen met een klein aantal leerlingen kunnen het praktijkleren dan niet langer bij de IPC's onderbrengen. IPC Groene Ruimte heeft inmiddels een sterkere marktpositie verworven en is minder afhankelijk van de bestedingen van de AOC's.

De samenwerking tussen AOC's en IPC's strekt zich niet uit tot de invulling van het praktijkleren in het licht van de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC. Op andere vlakken wordt intensief samengewerkt met IPC's, met name bij de invulling van de eindtermen in de Kwalificatiestructuur 2000+. AOC's geven aan dat een verbeterde samenwerking met IPC's bij de invulling van het praktijkleren gewenst is. Het initiatief daartoe zou van beide kanten moeten komen, maar tot op heden gebeurt dat onvoldoende. Inmiddels blijken AOC's en IPC's het initiatief genomen te hebben tot overleg om gezamenlijk energie te steken in het optimaliseren van de regeling.

Dat de IPC's zich aan het profileren zijn tot een bedrijfsmatige instelling is voor de AOC's merkbaar door de manier waarop ze benaderd worden en de commerciële tarieven die door de IPC's gehanteerd worden. Volgens de AOC's zijn de tarieven aan de hoge kant en is het geoordeelde budget praktijkleren niet voldoende om de praktijkweken van de IPC's te bekostigen. IPC Groene Ruimte tekent hierbij aan dat AOC's geen inzicht hebben in de opbouw van de tarieven en daardoor ten onrechte menen dat praktijkleren elders goedkoper afgenomen kan worden. Het zou zinvol zijn om de AOC's meer inzicht in de opbouw van de tarieven te verschaffen. Hierin is niet alleen een taak weggelegd voor de IPC's, maar tevens voor het ministerie van LNV.

Zowel IPC Plant Dier als IPC Groene Ruimte nemen een verandering waar in de verstandhouding tussen AOC en IPC. Afspraken zoals destijds vastgelegd in het rapport 'Toekomst Praktijkleren' worden niet nagekomen. Zo worden er geen vierjarencontracten afgesloten en bieden de onderwijsontwikkelingsplannen geen inzicht in het gebruik van de IPC's.

Conclusie

- ?? Er hebben weinig wijzigingen plaatsgevonden in de inzet van IPC's door de AOC's. De AOC's nemen ongeveer dezelfde programma's af als voorheen.
- ?? De IPC's signaleren een verminderde afname van programma's praktijkleren, vooral door een dalend aantal leerlingen in de opleidingen voor de primaire sector.

- ?? De AOC's achten het voortbestaan van de IPC's wenselijk, maar zullen in de toekomst minder van hun diensten gebruik maken en nieuwe arrangementen voor praktijkleren aanbieden.
- ?? De samenwerking tussen AOC's en IPC's op het gebied van de invulling van het praktijkleren dient te verbeteren.

2.4 Inzetbaarheid van andere aanbieders bij praktijkleren

De AOC's maken een voorzichtige start met het alternatief invullen van het praktijkleren. Ideeën zijn echter nog niet overal geconcretiseerd om redenen genoemd in paragraaf 2.1.

Eén AOC geeft al zichtbaar een alternatieve invulling aan het praktijkleren. Dit is echter niet geïnitieerd door de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC. Het praktijkleren stond al voortijdig op de agenda om de beroepscomponent van Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) te versterken door het onderwijs meer praktijkgericht in te richten. En bovendien kent deze AOC een onderbesteding bij de IPC's en bood al alternatieven aan voor IPC-gebruik.

AOC's hopen met name gebruik te kunnen maken van het regionale bedrijfsleven als alternatieve aanbieder van praktijkleren. Hieronder vallen primaire land- en tuinbouwbedrijven, toeleverende en verwerkende industrie en trainings- en adviesbureau's. Werken in de regio biedt als voordeel dat het praktijkleren flexibeler ingevuld kan worden en niet langer vast ligt in praktijkweken. Samenwerking met het bedrijfsleven kan de leerling in aanraking laten komen met de nieuwste machinerie. Een belangrijk punt van aandacht is de praktische toetsing en begeleiding. Het praktijkleren moet getoetst kunnen worden en daartoe is het bedrijfsleven niet uitgerust. Ook moet de leerling goed begeleid kunnen worden tijdens de praktijklessen. In de toekomst kunnen misschien de door Aequor gecertificeerde bedrijven inzake Beroepspraktijkvorming (BPV) ingeschakeld worden voor praktijklessen.

Andere mogelijkheden voor het alternatief inrichten van het praktijkleren worden onder andere gezocht in het aanbieden van praktijklessen die voorheen door het IPC verzorgd werden op de school zelf. Dit is echter niet mogelijk voor alle opleidingen, maar een opleiding zoals 'Bloemschikken' leent zich goed om ter plaatse te verzorgen. Instructeurs van de IPC's kunnen indien gewenst deze praktijklessen op locatie verzorgen.

Ook samenwerking met andere scholen kan uitkomst bieden. Zo maakt een van de bevraagde AOC's gebruik van de praktijkfaciliteiten van een onderwijsinstelling in de regio.

IPC Groene Ruimte en IPC Plant Dier maken zich zorgen over de kwaliteit die andere aanbieders kunnen bieden. De IPC's zijn volledig toegerust om het praktijkleren aan te bieden, zowel qua faciliteiten als didactisch. Met name over het veiligheidsaspect maken zij zich zorgen.

De belangrijkste redenen voor AOC's om voor andere aanbieders te kiezen zijn van praktische, organisatorische, geografische en financiële aard, soms van inhoudelijke aard. De markt voor andere aanbieders van praktijkleren wordt door de AOC's in het algemeen nog niet structureel verkend, terwijl dit in de toekomst de bedoeling gaat worden.

De knelpunten bij het alternatief inrichten van praktijkleren zijn:

- ?? de wijze van toetsing van het praktijkleren;
- ?? de mate van deskundigheid van de andere aanbieders;
- ?? het ontbreken van inzicht in welke alternatieve vormen door het ministerie van LNV goedgekeurd worden;
- ?? de angst om het bedrijfsleven te overvragen, daar zij ook in leerlingenplaatsen voor Beroepspraktijkvorming (BPV) moeten voorzien.

Conclusie

- ?? De AOC's maken een voorzichtige start met het alternatief invullen van het praktijkleren.
- ?? De AOC's hopen met name gebruik te kunnen maken van het regionale bedrijfsleven als alternatieve aanbieder van praktijkleren. Hieronder vallen primaire land- en tuinbouwbedrijven, toeleverende en verwerkende industrie en trainings- en adviesbureau's.
- ?? De belangrijkste redenen voor AOC's om voor andere aanbieders te kiezen zijn van praktische, organisatorische, geografische en financiële aard, soms van inhoudelijke aard.
- ?? De markt voor andere aanbieders van praktijkleren wordt door de AOC's in het algemeen nog niet structureel verkend, terwijl dit in de toekomst de bedoeling gaat worden.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Over de verbeteringen van praktijkleren kan worden geconcludeerd:

- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC heeft slechts in beperkte mate geleid tot het ontwikkelen van nieuwe arrangementen voor praktijkleren. AOC's zijn onder andere door de drukte rondom de Kwalificatiestructuur 2000+ en onzekerheid omtrent mogelijke wachtgeldverplichtingen daar nog niet aan toe gekomen.
- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC zet een proces van kostenbewustzijn in gang, waardoor er bewuster met het budget wordt omgesprongen, hoewel dit er ook toe heeft geleid dat het aantal praktijkdagen bij IPC's is ingekort.
- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC biedt in principe mogelijkheden om nieuwe arrangementen voor praktijkleren te creëren en aan te bieden: ten dele is het zoeken naar nieuwe arrangementen budgetgestuurd, ten dele sluit het zoeken naar nieuwe arrangementen aan bij de wens om de opleidingen meer praktisch in te richten.
- ?? De Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC biedt geen richtlijnen voor onderwijsverbetering en verschaft geen duidelijk inzicht in de eindtermen waaraan het praktijkleren moet voldoen en welke nieuwe arrangementen voor praktijkleren bekostigd worden door de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC.

Over de bruikbaarheid van de gestelde randvoorwaarden in de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC kan worden geconcludeerd:

- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan zoals het nu opgesteld wordt, wordt niet gedragen door de vestigingen en is op dit moment slechts een tijdrovende 'papierene verplichting'; het draagt als plan niet bij aan de verbetering van het praktijkleren; verbeterde kwaliteitszorg zou daar wel aan bijdragen.
- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan vereist een visie te ontwikkelen voor praktijkleren, terwijl AOC's het praktijkleren beschouwen als een onderdeel van het totale onderwijsaanbod en daarop hoort een onderwijsontwikkelingsvisie afgestemd te zijn.
- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan zal een zinnigere bijdrage kunnen leveren aan onderwijsverbetering indien het ministerie een 'format' uitgeeft waaraan het plan moet voldoen en ondersteuning biedt bij het opstellen van een onderwijsontwikkelingsplan. AOC's zouden landelijk ook meer kunnen samenwerken om vorm te geven aan het onderwijsontwikkelingsplan.
- ?? Het onderwijsontwikkelingsplan met de daarbij behorende financiële begroting verschaft het AOC inzicht in besteding van de middelen en draagt daarmee bij aan een sterker kostenbewustzijn.

Over de inzet en de rol van de IPC's als aanbieder van praktijkleren kan worden geconcludeerd:

- ?? De IPC's blijven de rode draad in het praktijkleren, omdat zij vormen van praktijkleren kunnen aanbieden die (nog) niet elders afgenomen kunnen worden.
- ?? De IPC's worden geacht zich sterker als marktpartij te ontwikkelen en op te stellen en hun aanbod af te stemmen op de wensen van AOC's. De IPC's signaleren tevens een verminderde afname van programma's praktijkleren, vooral door een dalend aantal leerlingen in de opleidingen voor de primaire sector.
- ?? Er hebben tot nu toe weinig wijzigingen plaatsgevonden in de inzet van IPC's door de AOC's. De AOC's nemen ongeveer dezelfde programma's af als voorheen. De AOC's achten het voortbestaan van de IPC's wenselijk, maar zullen in de toekomst minder van hun diensten gebruik maken en nieuwe arrangementen voor praktijkleren aanbieden.
- ?? De samenwerking tussen AOC's en IPC's op het gebied van de invulling van het praktijkleren dient te verbeteren.

Over de mate van inzet van andere aanbieders van praktijkleren kan worden geconcludeerd:

- ?? De AOC's maken een voorzichtige start met het alternatief invullen van het praktijkleren.
- ?? De AOC's hopen met name gebruik te kunnen maken van het regionale bedrijfsleven als alternatieve aanbieder van praktijkleren.
- ?? De belangrijkste redenen voor AOC's om voor andere aanbieders te kiezen zijn van praktische, organisatorische, geografische en financiële aard, soms van inhoudelijke aard.
- ?? De markt voor andere aanbieders van praktijkleren wordt door de AOC's in het algemeen nog niet structureel verkend, terwijl dit in de toekomst de bedoeling gaat worden.

3.2 Aanbevelingen

Op basis van bovenvermelde conclusies kunnen de volgende aanbevelingen geformuleerd worden:

1. Het verdient aanbeveling om de eisen waaraan het praktijkleren dient te voldoen te verhelderen en om de diverse alternatieve vormen van praktijkonderwijs, die door de Regeling Bekostiging Praktijkleren AOC worden bekostigd, helder te communiceren. Er dienen heldere richtlijnen te komen en heldere afspraken over de alternatieven, die voor bekostiging in aanmerking komen.
2. Het verdient aanbeveling om het doel en de achtergrond van het ontwikkelen van een visie op het praktijkleren te verhelderen. Daarbij dienen dan ook de twee gesignaleerde knelpunten (totaalvisie op het onderwijs en aansluiting met beroepspraktijkvorming) aandacht te krijgen.
3. Het verdient aanbeveling dat het ministerie van LNV de AOC's verdere ondersteuning geeft bij het opstellen van een onderwijsontwikkelingsplan. Het format dient duidelijk aan te geven waaraan het onderwijsontwikkelingsplan moet voldoen en dat het streven is te komen tot uniforme onderwijsontwikkelingsplannen. Het bijeenbrengen en instrueren van de verantwoordelijken voor het opstellen van een onderwijsontwikkelingsplan in een voorlichtingsbijeenkomst met het doel om de vereiste inhoud en het belang van het onderwijsontwikkelingsplan toe te lichten en tevens een aanzet te geven voor een verbeterde samenwerking op dit terrein tussen de AOC's onderling. Ook de interne inbedding van de totstandkoming van het onderwijsontwikkelingsplan in de afzonderlijke AOC's verdient daarbij aandacht.
4. Het verdient aanbeveling om de samenwerking tussen AOC's onderling en tussen AOC's en IPC's te bevorderen, zowel om de onderwijsontwikkelingsplannen optimaal te stroomlijnen als om gezamenlijk een toekomstvisie te ontwikkelen. Wellicht kan het ministerie van LNV of de AOC Raad hier een rol in vervullen.

5. Het verdient aanbeveling om een open oog te hebben voor het mogelijk verdwijnen van bepaalde vakgebieden en expertisevelden bij de IPC's, die voor de praktijkgerichte leerlingen van de AOC's van belang zijn.
6. Het verdient aanbeveling om de rol van het regionale bedrijfsleven bij de bekostiging van het praktijkleren zorgvuldig te beoordelen, omdat zij zowel leerlingplaatsen voor Beroepspraktijkvorming aanbieden als een rol zullen gaan spelen als aanbieders van nieuwe arrangementen voor praktijkleren.

4 Literatuur

- Cuijpers, M.P., Erkens, G., Ettema, D.F.J., Hollander, J. Den, Beoordeling Onderwijsontwikkelingsplannen voor Praktijkleren 1999. Of de AOC's een start hebben gemaakt met deze vernieuwing en of er vooruitgang in zit?
- Toekomst Praktijkleren.
- Beoordeling Onderwijsontwikkelingsplannen voor Praktijkleren 2000, Inspectierapport 2000-06, Ministerie van LNV, Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's, 2000.
- Landbouwonderwijsverslag 2000. Verslag van de staat van het landbouwonderwijs in Nederland in het jaar 2000. Inspectierapport 2001-02, Ministerie van LNV, Inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's, 2001.

Bijlage Lijst van geïnterviewde personen

AOC De Groene Welle

- A.H.J. Rietman, directeur onderwijs

AOC Limburg

- W. Boonen, docent
- J. van den Groenendal, beleidsmedewerker onderwijs

AOC Raad

- D.F.J. Ettema, beleidsmedewerker

AOC Terra

- P. van 't Rood, directeur vesting Mtus Frederiksoord
- W. van den Bor, College van Bestuur

AOC West-Brabant

- A.P.L. van Veen, directeur
- J. Scheurink, docent

Holland College

- R. Roth, directeur MBO Groen De Lier
- A. van den Ende, BBL-coördinator MBO Groen De Lier
- L. Versteeg, concern controller

Landstede Beroepsopleidingen

- F. de Haan, coördinator afdeling landbouw
- G. Enserink, docent techniek/exact
- T. Geuijen, directeur Landstede Beroepsopleidingen

IPC Groene Ruimte

- W. Huiskamp, algemeen directeur

IPC Plant Dier

- A. de Bruin, manager Onderwijs en Innovatie